
Od iluzije do resničnega upanja

Ko so v zadnji balkanski vojni napadali in bombardirali Dubrovnik, so napadalci iz Črne gore dejali: »Ko ga bomo razrušili, bomo napravili še lepšega in še starejšega«. Ta anekdotičen stavek mi prihaja na misel ob nedavnih vstajah in izgredih z granitnimi kockami, ki so se odvijali pa naših mestih. Neke skupine ljudi se je znova polastila velika utvara, da je mogoče z nasiljem in razgrajanjem po našem lepem glavnem mestu doseči nekaj dobrega. Če pomislimo, da so bile v isti vojni ob obleganju Sarajeva zbombardirane nacionalna knjižnica, bolnica in tržnica, potem je še bolj očitno, da je nasilje vedno oropano smisla. Skozi ta očala je nesmiselni tudi stavek napadalcev mesta Dubrovnik, ali pa uničevanje pročelij trgovin, bank, lokalov in mestnih in državnih poslopij v Ljubljani.

Velika večina slovenske javnosti odklanja nasilje, hkrati pa ista večina na glas ali tiho odobrava proteste. Nenavadno? V njih vidi vnovično prebujanje slovenske pomladi. Gre namreč za to, da ljudje niso več slepo predani v usodo, ne lotevata se jih brezvoljnost in obup. Prav nasprotno. Z velikim upom prihajajo pred občine in parlament ter z vero v narodovo sposobnost zahtevajo, da se prične delati drugače. To je upanje, da je mogoče tudi kaj spremeniti, in prepričanje, da ljudstvo z neposrednim izražanjem svojih zahtev utrjuje svoboščine in demokracijo. Toda zgodovina nas uči, da v kriznih trenutkih naroda, ko izginja socialna zaščita in ko se v srca naseli negotovost, ljudstva ni težko privabiti na ulice. Veliko težje je vzpostaviti dialog, ljudi pomiriti in jih prepričati, da je mogoče s skupnimi močmi, tudi z žrtvami, nekaj doseči. In prav za to gre: v imenu katerih vrednost in v imenu katerih ciljev se bo znova vzpostavilo zaupanje med ljudmi?

Lažje bomo upali v prihodnost, če se bo dvignila naša samopodoba in če bomo zaupali v naše sposobnosti. Zato se je potrebno ozreti v slovensko zgodovino in jo pozitivno ovrednotiti. Že v bežnem zgodovinskem pogledu opazimo, da smo se kot narod vzpostavili predvsem zaradi skupnega jezika. Prav ta odnos do jezika, ki je postal nekaj svetega in moralno obvezujočega, je postal naša skupna dediščina. Potrebno se je vrniti k temu začetnemu in temeljnemu slovenskemu izročilu. Beseda, ki je etično zavezujoča, je tista osnova, na kateri lahko gradimo novo zaupanje. Zato je zelo pomembno, da se odrečemo vabljevemu simplicističnemu izražanju in nas vsak stavek, izrečen v javnosti, moralno zavezuje. Ta etični odnos do besede pa pomeni, da tudi nasprotniku priznamo vrednote in vrline, ter da se odrečemo izključujočim sodbam. Res je, da se v nas venomer

poraja cankarjanska kritika, da smo hlapci. Toda Cankar ni pisal samo družbene, ampak tudi eksistencialno dramo. Slovenska duša je hkrati podoba Jermana kot kritičnega intelektualca, podoba duhovno aristokratskega župnika, pa tudi podoba bojevitega kovača Kalana in ne nazadnje izraz materine dobrote. Vse te podobe spadajo k našemu narodnemu značaju. Iz tega se porodijo naše vrline in sposobnosti, ki so še vedno cenjene v tujini. V zadnjem času sem na televiziji večkrat slišal, da bi Slovenci morali in smeli imeti višjo samopodobo, saj nas v drugih državah še vedno gledajo zelo pozitivno. Ta samopodoba bo rasla, če bomo tudi na nekatere svoje slabosti začeli gledati kot na vrline. Takšna je slovenska pregovorna prepirljivost, ki naj bi porodila tudi ločitev duhov in nas vključila v t. i. kulturni boj. Čas bi že bil, da ta idejna razhajanja začnemo razumevati kot pozitivno mnenjsko različnost. Ravno v tem smislu smo tudi mi z ločitvijo na „leve in desne“ ustoličili evropsko pluralno mišljenje. Preprosto moramo sprejeti, da različnost v idejah še ne pomeni nujnega verbalnega ali drugega nasilja. Več različnih prepričanj je naše bogastvo in možnost za boljšo demokracijo. Ko bomo enkrat vzpostavili pozitivno podobo o sebi, ko nas naši različni pogledi ne bodo več ustražovali ampak nam bodo bogastvo, potem bomo lahko uveljavili resnični dialog. Beseda, ki bo izraz resničnosti in realnega stanja, bo znova uvedla zaupanje med nami. Brez zaupanja drug v drugega končno tudi upati ni mogoče. Verjeti je potrebno, da se lahko nekdo prebudi k tej etičnosti besede, saj gre znova za prelomne trenutke slovenske zgodovine. In kakor smo se pred 22 leti znali z avtentično govorico otresti različnih ideologij, tako se lahko tudi tokrat z etično zavezo besedi, ki bo zmagovala v javnosti, politiki in sodstvu, osvobodimo strasti do oblasti, imetja in nadvlade. Navsezadnje so pred nami mnogi, ki nas gledajo, ki trpijo, ki so lačni in ki ne vedo, kako bodo preživeli. Ob teh ljudeh se prebuja (bi se morala prebujati) naša moralna zavest. Pred golim obličjem se ni mogoče lagati ali sprenevedati. Ali pač?